

Portreler (1960)

Yusuf Ziya Ortaç (1895 – 1967)

GENEL BAKIŞ

Yazar ve eser Yusuf Ziya Ortaç mühendis Süleyman Sami Bey'in oğludur. Babası mühendis olduğu için özellikle sayısal derslerde başarılı bir öğrencidir. Tek eğlencesi *Fen* adlı derginin sorduğu matematik sorularını doğru cevaplayabilmektir. Ancak edebiyat öğretmenlerinin sayesinde kelimelerle daha çok haşır neşir olmaya başlar. Yazdığı bir şiir öğretmeni tarafından sınıfta sesli olarak okununca onurlandırılmış hisseder. Fakat sadece Vefa Lisesinin şairi olarak kalmaz istemez. Önce *Rûbab* sonra *Safahat* adlı dergilere şiirlerini gönderir. Şiirleri kabul edilse de yayımlanamaz zira dergiler kapanmak zorunda kalır. Sonunda *Kehkeşan* adlı derginin şiir yarışmasını kazanır. Böylece edebiyat dünyasına adım atar. *Portreler* adlı kitabında edebiyat dünyasında tanıdığı, beraber iş yaptığı ve kendisini etkileyen isimlere dair gözlemlerini ve anılarını kronolojik olmayan bir sırayla aktarır. Hayranlık beslediği Abdülhak Hamit Tarhan'ın son yıllarında yaşlanmanın büyük şair üzerindeki etkilerini görür. Tevfik Fikret ile şahsen tanışma fırsatı hiç olmasa da uzaktan hayranlık duyar. Cenap Şahabettin gençleri desteklemek yerine alaya alan bir karakter olduğu için anlaşmaları zor olur. Halit Ziya Uşaklıgil edebiyat toplantılarına ev sahipliği yapan büyük yazar kimliğini korur. Hüseyin Cahit Yalçın konumu değiştikçe farklı duygular uyandırır da Yusuf Ziya'yı cesaretiyle cezbeder. Süleyman Nazif sözünü sakınmayan biri olarak hatırında kalır. Rıza Tefik hem komşusu hem de onu Ziya Gökalp ile tanıştıran kişidir. Mehmet Akif tanışsa da uzaktan tanıdığı biri olarak kalır. Celal Sâhir sık sık evinde gecelediği arkadaşıdır. Abdullah Cevdet pintiliğiyle ünlü patronudur. Mithat Cemal gençliğinde uzaktan yaşı ilerledikçe de yakından tanıdığı ünlü şairdir. Ahmet Haşım hırçın ama neşeli iş arkadaşıdır. Emin Bülent silik bir hayatı tercih etmiş gizli bir şairdir. Ziya Gökalp İttihatçıların en etkili edebi ismidir. Mehmet Emin Yurdakul "milli şair" diye bilinse de Yusuf Ziya'nın hatırında öyle kalmamıştır. Ömer Seyfettin askeri eğitimden geçmiş ama hayata edebiyatla tutunmuştur. Enis Behiç Koryürek genç yaşta büyük başarılar elde etmiş ancak siyasete girince hezimete uğramış biridir. Yahya Kemal Beyatlı kendine her türlü kabalığı hak gören düşüncesiz bir şairdir. Ercüment Ekrem Talu Yusuf Ziya'nın birlikte zaman geçirmeyi sevdiği arkadaşıdır. İbrahim Alâaddin Gövsa hem araştırmacı hem de siyasetçidir. Halil Nihat Boztepe İstanbul ve Ankara'daki dünyasını doğru kişiye hayranlık beslemesi sayesinde kurmuştur. Reşat Nuri Güntekin neşeli ve uysal bir yazardır. Mahmut Yesari fiziksel görünüşünden dolayı mutsuz bir yazardır. Mahmut Kemal İnal ise Yusuf Ziya'nın hem dindar hem de kindar diye niteliği bir edebiyat tarihçisidir.

KARAKTERLER

Abdullah Cevdet	Doktor, şair, tercüman
Abdülhak Hamit Tarhan	Diplomat, şair ve yazar
Celal Sâhir	Şair, yazar ve siyasetçi
Cenap Şahabettin	Şair ve yazar
Enis Behiç Koryürek	Şair, öğretmen, bürokrat ve diplomat
Ercüment Ekrem Talu	Gazeteci, yazar ve siyasetçi
Faruk Nafiz Çamlıbel	Şair, siyasetçi ve öğretmen
Halil Nihat Boztepe	Şair ve siyasetçi
Hüseyin Cahit Yalçın	Gazeteci, yazar ve siyasetçi
İbrahim Alâaddin Gövsa	Şair, yazar, eğitimci ve siyasetçi
Mahmut Kemal İnal	Yazar, tarihçi, müzeci ve mutasavvıf
Mahmut Yesari	Yazar
Mehmet Emin Yurdakul	Şair ve siyasetçi
Mithat Cemal Kuntay	Yazar, şair ve hukukçu
Ömer Seyfettin	Asker, şair, yazar ve öğretmen
Reşat Nuri Güntekin	Yazar ve öğretmen
Süleyman Nazif	Şair, yazar ve bürokrat
Tevfik Fikret	Şair ve öğretmen
Yahya Kemal Beyatlı	Şair, yazar, siyasetçi ve diplomat

SİNOPSİS

İlk portre hayranlık beslediği, büyük şair olarak bilinen Abdülhak Hamit Tarhan'a aittir. Yaşlanmanın büyük şaire nasıl hissettirdiğini tasvir eder. Yusuf Ziya, Tevfik Fikret'i şahsen tanımasa da onun karakterine hayranlık duymasını sağlayan bazı örnekler sunar. Cenap Şahabettin zeki ve bilgili bir edebi kişilik olarak genç Yusuf Ziya'nın hışmına uğrar ancak daha sonra aralarını düzeltirler. Halit Ziya Uşaklıgil'in Yeşilköy'deki villası savaşın zor günlerinde çeşit çeşit ikramlarla edebiyat toplantılarına ev sahipliği yapar. Hüseyin Cahit Yalçın Yusuf Ziya'nın dünyasında cesur bir yazar olarak yer alır. Bu yeri zaman zaman sarsılsa da değişmez. Süleyman Nazif sözünü sakınmayan biri olarak ne Abdülhamid'den ne de rütbeli bir askerden çekinir. Rıza Tevfik Yusuf Ziya'nın Bebek'teki komşusudur ve onu Ziya Gökalp ile tanıştıran aruz vezninden vazgeçmesini sağlar. Mehmet Akif Ersoy sık vakit geçirmediği ama tanıştığı bir şair olarak kalır. Celal Sâhir ise sık sık evinde kalıp edebiyat toplantıları yaptığı yakın arkadaşısıdır. Abdullah Cevdet laiklik savunucularının toplandığı *İçtiha*'ın pinti sahibidir. Mithat Cemal Yusuf Ziya'nın arkadaşlık ettiği ünlü şairdir. Ahmet Haşim, kimsesi olmadığı için onunla ilgilenmek zorunda hissettiği hırçın ama neşeli iş arkadaşısıdır. Emin Bülent şiir yazmayı sevse de geri planda kalmayı tercih eden gizli bir cevherdir. Ziya Gökalp Yusuf Ziya'yı şiirlerini hece ölçüsüyle yazmaya teşvik eden isimdir. Mehmet Emin Yurdakul "milli şair" diye bilinse de özellikle milletvekili olduktan sonra Yusuf Ziya'nın hatırında Avrupalı özentisi olarak kalmıştır. Ömer Seyfettin, Celal Sahir'in evindeki toplantılara katılıp yazdığı edebi metinleri arkadaşlarıyla paylaşmaktan zevk alan eğlenceli bir yazardır. Enis Behiç Koryürek tıpkı Yusuf Ziya gibi Ziya Gökalp'ten etkilenmiş bir şair ve devlet adamıdır ancak siyasette aradığını bulamamıştır. Yahya Kemal Beyatlı, Yusuf Ziya için büyük bir şair ama çok küçük bir insandır. Ercüment Ekrem Talu Yusuf Ziya'nın geç yaşında tanıştığı iş arkadaşısıdır. İbrahim Alâaddin Gövsa Akbaba'nın yazarlarından biridir ancak daha sonra milletvekili olur. Trabzonlu Halil Nihat Boztepe, Halit Ziya Uşaklıgil'e olan hayranlığı sayesinde önce İstanbul'daki edebiyat çevrelerine girer sonra da milletvekili olur. Reşat Nuri Güntekin *Akbaba*'ya rakip olacak bir mizah gazetesi çıkarır ama başarılı olamaz. Ancak üzülmek yerine başarısızlığıyla alay eder. Mahmut Yesari *Akbaba*'nın sık sık depresyona giren yazarıdır. Ortadan kaybolduğu zamanlarda yarım bıraktığı romanlarını Yusuf Ziya tamamlamak zorunda kalır. Mahmut Kemal İnal ise Yusuf Ziya'nın genç yaşında tanıdığı, yaşı ilerledikçe de saygısını kazandığı edebiyat tarihçisidir.

OLAYLAR

Abdülhak Hamit Tarhan: Büyük Şairle Beraber

Yusuf Ziya on sekiz yaşındayken Abdülhak Hamit Tarhan'ın *Finten* adlı eseri hakkında bir eleştiri yazar. Yazısı *Türk Yurdu* dergisinde yayımlandıktan sonra Abdülhak Hamit onu evine davet eder. Yusuf Ziya onu yakından inceleyerek tavırlarının ne kadar Avrupalı olduğunu düşünür. Yusuf Ziya'ya onu en iyi anlayan eleştirmenin o olduğunu söyler. Yusuf Ziya o yaşta bu sözü ondan duymanın verdiği mutlulukla adeta sarhoş olur. Onu en son ölümünden on gün önce evinde görür. Mithat Cemal ile birlikte ziyaretine gittiklerinde Abdülhak Hamit bir şiir yazdığını söyler. Defteri Yusuf Ziya'ya uzatır. Yusuf Ziya defterde birkaç çizgi ve noktadan başka şey göremeyince onun el yazısına alışık olmadığını, gözlüğünü de yanına almadığını söyler. Abdülhak Hamit defteri Mithat Cemal'e uzatır. Defter gören Mithat Cemal sessiz kalır. Abdülhak Hamit ışığı yaktırıp defteri alır ve tek gözlüğünü takip deftere uzun uzun bakar. Sonra da defteri salonun ortasına fırlatır. "Ölümden korkmuyorum, öğreniyorum!" diye haykırır.

Tevfik Fikret: Uzaktan Hayranlık

Yusuf Ziya 1914'ün ağustos sıcağında Bebek'te yürürken Tevfik Fikret'i elinde şemsiyeyle yürürken görür. Bir süre, o gözden kaybolana kadar ardından takip eder. O gün Tevfik Fikret'i ilk ve son kez görmüştür.

Hüseyin Cahit Yalçın Vefa Lisesi müdürü olunca gelenek gereği Abdülhamid'e bağlılık içeren bir yemin ettirilir. Tevfik Fikret bunu öğrenince Hüseyin Cahit'e hakaret dolu bir kart gönderir. Daha sonra İttihat ve Terakki ona eğitim bakanı olmayı teklif ettiğinde bu işi Recaizade Mahmut Ekrem gibi bir yazar varken kendisinin üstlenemeyeceği cevabını verir. Ancak mezunu olduğu Galatasaray Lisesinin müdürlüğü teklif edilince hemen kabul eder.

Bir gün bir öğrencinin lisenin koridoruna imza attığını görür. Tevfik Fikret bunu görüp çocuğa doğru yürür. Çocuk tokat atmasını beklerken o sadece duvardaki imzayı siler. Bir başka gün, lisenin yemekhanesinde bir sürahi kırılır. Suçlu öğrenciyi sürahi kimin kırdığını sorar. Öğrenci kendisinin

kırmadığını söyler. Tevfik Fikret bir öğrencinin yalan söylemeyeceğini ifade ederek ona inandığını belirtince öğrenci ağlayarak yalan söylediğini itiraf eder. 31 Mart ayaklanması olduğu sırada lisenin önüne çıkıp korkusuzca isyancılara karşı dikilir.

1925'te, kırk sekiz yaşında şeker hastalığından dolayı hayatını kaybeder.

Cenap Şahabettin: Kibirli Şaire Karşı

Yusuf Ziya onu *Servet-i Fünun* dergisine yazdığı şiirleriyle tanıyıp sever. İlk defa *İçtihat* dergisinin çarşamba günleri düzenlediği çay toplantılarında görür. Cenap Şahabettin doktordur, Fransızca'yı çok iyi konuşur ve bilgisiyse hava atmayı da sever. Yusuf Ziya ona hayran olmamanın imkânsız olduğunu ama sevmenin de mümkün olmadığını söyler. Zira zekasını ve kültürünü karşısındaki insanı aydınlatmak için değil, küçümsemek için kullandığını düşünür. Ayrıca kendi zekasına ve birikimine güvenmenin cezasını iki kere çektiğini belirtir.

Cenap Şahabettin Birinci Dünya Savaşı sırasında Süleyman Nazif ile beraber Cemal Paşa'nın Suriye'deki karargâhına misafir olur. Suriye devlet başkanı bu iki edebiyatçıyı ödüllendirir. Ancak Cenap Şahabettin burada kazandığı küçük serveti borsada tüketir. İkinci olarak, Kurtuluş Savaşı'nı desteklemez.

Yusuf Ziya'nın gençlik günlerinde cenap Şahabettin onu ve arkadaşlarını alaya alan yazılar yazar. Yusuf Ziya da genç edebiyatçılara karşı olan bu tavrının asil sebebinin ihtiyarlık olduğunu ima eden bir fıkra anlatarak karşılık verir. Yıllar sonra karşılaştıklarında Yusuf Ziya ona selam vermeye kalkınca "İstemem!" diye bağırır. Ancak Yusuf Ziya *Akbaba* adlı mizah gazetesini çıkarmaya başladıktan sonra bir davette denk gelince ona hiç olmadığı kadar çok kibar davranır.

Kış vakti vefat ettiğinde cenazesine çok az kişi katılır. Yusuf Ziya ve birkaç arkadaşı cenazeden dönerken arabaları kara saplanır. Faruk Nafiz başını arabadan uzattığı an şapkasını tipi içinde kayboluverir. Mithat Cemal şoföre bir miktar para teklif ederek onu yakındaki bir kışlaya gönderir. Sonrasında askerler gelip kollarına girerek onları kışlaya götürür.

Halit Ziya Uşaklıgil: Savaş Günlerinde Edebiyat Sohbetleri

Yusuf Ziya, Birinci Dünya Savaşı'nın zor günlerinde *Binnaz* adlı oyununu edebi heyete okumak için Şehir Tiyatrolarında bir toplantıya çağrılır. Toplantı odasındaki uzun masada Halit Ziya Uşaklıgil de vardır. Yusuf Ziya onu eserlerinden tanır ve Batılı tipte romanın babası olarak bilir. Daha sonra, onun Cuma günleri Yeşilköy'deki villasında düzenlediği edebiyat toplantılarına katılmaya başlar. Herkes savaş nedeniyle zar zor yemek bulurken bu toplantılarda her çeşit yiyecek ve içecek bulunur. Herkes tıka basa yedikten sonra oldukları yere çöker. Akşam olduğunda Halit Ziya'nın oğlu piyano çalarak onları ayrılığa hazırlar.

Halit Ziya, Sultan Reşat'ın kâtibi olduğunda Sultan Reşat onun baş mâbeyncisi Hurşit Bey ile iyi anlaşmışları için sevindiğini ifade eder. Bunun üzerine, Halit Ziya kardeş gibi olduklarını söyler. Hanedandaki kardeş kavgalarından bıkmış olan Sultan Reşat da "kardeş gibi değil arkadaş gibisiniz!" der.

Hüseyin Cahit Yalçın: Gidip Gelen Duygular

Yusuf Ziya onun yazdığı eserleri para biriktirip satın alır ve severek okur. Özellikle *Ezik Palamut* adlı hikâyesinin onun yaşam felsefesini özetlediğini belirtir. Hikâyedeki balıkçı tuttuğu balıklar arasında bir palamudu alıp yoldan geçen çocuğuna verir ve "Al bunu eve götür" der. Zira iyi olan şeyleri yemeğe hakları yoktur.

Padişah yanlısı *Sabah*'ın Paris muhabiri Ali Kemal Palais de l'Élysée'de verilen baloda gördüklerini kaleme aldığı bir yazı yayımlayınca aynı yazının Fransızca olarak *Figaro*'da yayımlanmış olduğunu ve Ali Kemal'in intihal yaptığını fark eder. Bu ifşa o kadar çok dikkat çeker ki padişah yanlısı *Malûmat* adlı dergi bile bununla alay eder. Ali Kemal'le olan atışmaları daha sonra çıkardığı *Tanin* adlı gazetede devam eder.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında karaborsacılığı engellemek için kurulan komisyonda çalışırken kendisiyle yapılan bir röportaj Yusuf Ziya'nın ondan soğumasına yol açar. Röportajda Hüseyin Cahit'in Sıraselviler'deki evini pahalı ve lüks eşyaların donattığı detaylıca anlatılmaktadır. Kristal kâsedan

aldığı şekerlemeyi köpeğine verdiğini okuyunca kendisi çayını kuru üzümle içtiği için öfkelenir. Fakat Mütareke sırasında İngilizler onu Malta'ya sürdüğünde duyguları değişmeye başlar. Ancak Lozan'daki hırçın tavırlarını beğenmez. Daha sonra Dolmabahçe Sarayı'nda düzenlenen Dil Kurultayında Atatürk'e karşı kendi düşüncelerini savunduğunda sevdiği Hüseyin Cahit'i yine gördüğüne sevinir. İstiklal Mahkemesinde yargılanırken "Böyle bir mahkemede mahkûm olmayı hâkim olmaya tercih ederim!" deme cesaretini gösterdiği için ona olan hayranlığı tekrar alevlenir.

Süleyman Nazif: Kaplan Gibi Bir Adam

9 Şubat 1919 sabahı "Kara Bir Gün" başlıklı bir yazı yayımlanır. Bir saat sonra Fransız general bu yazının yazarını kurşuna dizme emrini verir. Yazarı Süleyman Nazif'tir. Yusuf Ziya onu ilk defa Edebiyat Fakültesinde görmüştür. Konuşurken bir kaplana benzediğini düşünür. Yirmili yaşların başındayken doğu illerinde Ermenistan kurulacağını öğrenince Abdülhamid'e korkusuz bir telgraf çeker. Bağdat valisi olduğu yıllarda Üçüncü Ordu Kumandanı Hafız İsmail Hakkı Paşa'nın yirmi dört saat içinde şeker ve çay talep ettiği telgrafına karşılık Çin imparatoruna yazdığı telgrafın yanlılıkla kendisine gönderildiğini ifade eden ironik bir karşılık verir. Gururlu biri olduğu için parası almaya yetmediğinde önce sigarayı sonra da rakıyı bırakır. En eski dostu Cenap Şahabettin oğlunun kayınpederidir.

Rıza Tevfik: Kin Tutan Adam

Yusuf Ziya babasının ölümünün ardından annesiyle birlikte Bebek'te bir eve taşınınca Rıza Tevfik'le komşu olurlar. Doktor, şair ve filozof olan Rıza Tevfik taklit yapmayı çok seven bir adamdır. Herkesin taklidini yapar. Ancak sivri dilli biridir. Edirne milletvekili olduğu günlerde İttihatçılar onu başından yaralar. Balkan Savaşları sırasında düşman Çatalca'ya kadar gelince Rıza Tevfik bunu eleştiren bir beyit yazar. "Anama sövenin kızı, avradı/Bulgar gâvurundan döl aldı gitti!" Yusuf Ziya bu ifadelerin düşmanca görünmesine rağmen aslında onun İttihatçılara olan hincini ifade ettiğini belirtir. Milli mücadeleyi desteklemediği ve Birinci Dünya Savaşı'nı kazanmış ülkelere karşı mücadele edilemeyeceğini savunduğu için milli mücadele başarılı olduğunda sürgüne gönderilir. Geri döndüğünde artık çok yaşlı bir adamdır.

Mehmet Akif: Şair Olduğu Belli Olmayan Bir Adam

Yusuf Ziya iki yıl boyunca Mehmet Akif'le aynı vapura biner ve karşısında oturur. Böylece Mehmet Akif'in arkadaşlarıyla yaptığı sohbetleri gizlice dinler. Onu kâtime, tüccara, imama, toprak ağasına benzetir ama asla şaire benzetemez. İki yıl sonra Mithat Cemal'in evinde tanıştıklarında Mehmet Akif ona şiir okutur. Bunun ardından bir defa Nurettin Artam'ın babasından devraldığı dergâhında, iki kere yine Mithat Cemal'in evinde görür. Bunların dışında yine hep vapurda orada burada karşılaşarak görüşürler.

Mehmet Akif'in babası Mehmet Tahir Kosova'daki köyünden İstanbul'a göç edip Fatih'te medreselerde ders verme yetkisi kazanarak dersiâm olmuş, çevresi tarafından iyi niyetiyle bilinen bir adamdır. Annesi Emine Buharalı bir ailenin kızıdır. Mehmet Akif kaba görünse de kibar ama hazırcevap biridir. Bir gün ayyaşlığıyla ve sivri diliyle tanınan Neyzen Tevfik'in evine yemeğe gittiğinde elini yıkadıktan sonra Neyzen Tevfik ona havlu verir. Mehmet Akif havluyu almaz, mendilini çıkarır. Neyzen Tevfik neden almadığını sorunca ellerini yeni temizlediğini, yeniden kirletemeyeceğini söyler.

Birinci Büyük Millet Meclisinde Burdur milletvekili olur ve Anadolu'daki milli mücadeleyi destekler. Ömrünün son yıllarını Mısır'da geçirdiği için şapka giymekten kaçtığı dedikodusu çıkar. Ancak Yusuf Ziya gerçeğin başka türlü olduğunu söyler. Abbas Halim Paşa onun için Selahattin Eyyubi oyununu yazabilmesi amacıyla Mısır'da geçim derdinden uzak rahat bir hayat hazırlamıştır. Gidişinin sebebi budur. Üstelik, Mısır hükümeti ondan üniversitede Türkçe ve edebiyat dersleri vermesini istemiştir. Yusuf Ziya onu son kez hasta yatağında görür.

Celal Sâhir: Daimi Ev Sahibi

Yusuf Ziya Celal Sahir'i *Beyaz Gölgeler* adlı şiir kitabıyla tanır. "Feminist şair" diye bilinir çünkü Celal Sahir de kendini böyle tanıtır. Henüz Birinci Dünya Savaşı başlamamışken Yusuf Ziya Bilgi Derneği tarafından düzenlenen toplantılarına katılmaya başlar. Bu toplantıların ikinci haftasında hece vezniyle yazdığı ilk şiirini okur. Toplantıdan çıkıp merdivenlerden aşağı inerken Celal Sahir ona seslenip onu milli gerekçelerle aruz vezninden vazgeçirip hece vezni kullanmaya teşvik eden Ziya Gökalp'in şiirini *Türk Yurdu* dergisinde yayımlatmak istediğini haber verir. Şiirin çıktığı günün akşamında Yusuf Ziya

merdivenlerden aşağı inerken yine Celal Sahir ona seslenir, sonra da onu bir odaya götürür. Derginin idare müdürü şiiri karşılığında ona bir altın verir.

Celal Sahir, Yemen valisi olan İsmail Hakkı Paşa'nın oğludur. Annesi Fehime Nüzhet de bir şairdir. Celal Sahir edebiyat hayatına *Serveti Fünun* dergisinde örgütlenen Edebiyatı Cedidecilerle başlar. Daha sonra Edebiyatı Cedidecilere tepki olarak çıkan ve sanatta Fecri Âticilere katılır. Sonunda hecesiz şiirler yazar. Mütareke yıllarında onun liderliğinde toplanan yazarlar her ay bir kitap yayımlarlar; Birinci Kitap, İkinci Kitap, Üçüncü Kitap... Sık sık onun evinde toplanıp sohbet ederler. Geceleri Celal Sahir kendi yatağını Yusuf Ziya'ya verir.

Bir gece Ömer Seyfettin *Mahçupluk İmtihanı* adlı yeni oyununu bu toplantılardan birinde sesli olarak herkese okur. Okurken her karakterin sesini ve mimiklerini taklit eder. Herkes onun bu taklitlerine gözlerinden yaşlar akarak kahkahalarla güler. Aylar sonra Ömer Seyfettin'in ölüm haberi duyulduğunda yine Celal Sahir'in evinde hıçkırarak ağlarlar.

Ahmet İhsan Tokgöz, Celal Sahir'i anlatan bir yazısında tüm suçların İttihatçılara yüklendiği Mütareke günlerinde onun korkmadan İttihatçı olduğunu söylediğini anlatır. Ahmet Ağaoğlu da Malta'da sürgündeyken kendisinden mektup aldığı tek kişinin Celal Sahir olduğunu yazar. Yusuf Ziya yağmurlu bir gün yolda ona rastlar. Ateşi olduğunu fark edince eve dönmesi için zorlar ancak Celal Sahir tutuklu bulunan Ziya Gökalp'i ziyaret ettikten sonra döneceğini söyler. Çevresindeki insanların düşüncelerine değer veren biri olduğu için oturduğu Hobyar'da istek üzerine muhtarlık bile yapar. Cumhuriyet ilan edildikten sonra Zonguldak milletvekili olur. Her gün onlarca sigara içen Celal Sahir uzun yaşamaz ve elli iki yaşında vefat eder.

Abdullah Cevdet: Pinti Patron

Abdullah Cevdet *İçtihat* adlı derginin sahibidir. *Türk Yurdu* milliyetçilerin, *Sebilürreşat* İslamcılarının, *İçtihat* da laiklik savunucularının dergisidir. Yusuf Ziya gençlik yıllarındaki ilk şiirlerini *İçtihat*'a yollar. Bir yıl sonra dergide her çarşamba düzenlenen toplantılara katılmaya başladığında Abdullah Cevdet'le tanışır. Abdullah Cevdet doktor ve şairdir. Gericilere karşı savaşıyor. Ancak Arap harfleri kullanılırken Latin harflerini ister, Latin harfleri gelince de Arap harflerindeki karşılıkların tam olarak bulunamadığından yakınır. Bir de kusuru vardır; pintidir. *İçtihat*'ı en ucuz matbaada en ucuz kâğıda bastırır. Yusuf Ziya bir gün birkaç sene karşılıksız olarak yazdığı şiirlerin ücretini istemeye gider. Abdullah Cevdet bunu duyunca bayılacak gibi olur. Odadan çıkar, biraz sonra geri döner. Derginin kasasında ne varsa ona verdiğini söyleyerek cebine bir miktar para koyar. Yusuf Ziya cebine dökülen şingirtıdan ne kadar verdiğini tahmin etmeye çalışır. Derginin sokağından döner dönmez elini cebine sokup paraları çıkarır. Sadece yirmi üç kuruştur.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Abdullah Cevdet'in kaleme aldığı bir şiir baskı hatasıyla basılır. "Vatanın öksüzüyüm/Öksüzlerin gözüyüm" cümlelerindeki "s" harfi basılmayınca öksüz kelimesi "öküz" olur. Bu hatayı gören herkes yıllarca bununla alay eder.

Mithat Cemal Kuntay: Güzel Yaşayan Şair

Birinci Dünya Savaşı sırasında bir gün Yusuf Ziya vapura biner. Arkadaşı kolunu dürtüp karşılarında oturanı işaret eder. Bu kişi Mithat Cemal'dir. Kıyafetleri temiz ve ütülü ama eskidir. Ayakkabıları da yamalı. Birkaç yıl sonra onun evinde verdiği bir çaya davet edilir. Mithat Cemal artık Galata noteri olmuştur. Bundan sonra başkalarının evinde veya restoranlarda karşılaşılırlar.

Bir yaz günü Mithat Cemal Büyükada'daki Anadolu Kulübü bahçesinde güneşlenirken Yusuf Ziya'yı görür ve yanına davet eder. Sohbet ederlerken çayları gelir. Yusuf Ziya onun çaya tam sekiz şeker attığını görünce uyarır. O da daha fazla şeker olmadığı için sekiz tane attığını söyler. Kahkaha atarlar. Böylece arkadaş olurlar.

Cumhuriyetin on beşinci yıl dönümünde zihinlere "Toprak eğer uğruna ölen varsa vatandır" ile kazınan şiirini kaleme alır. Eşini kaybettikten sonra aşık olduğu bir kadına yazdığı şiirde "Uçurumsuz bir irtifa aradım/ Sizde buldum bugün o şâhikayı" der. Ancak aşık olduğu kadın zengin olduğu için kendini geri çeker. Mithat Cemal zengin değildir ama güzel yaşar. Maçka'da güzel bir evde oturur, çoğunlukla otomobil kullanır, Abdullah Efendi restoranında yer ama parasız gezer. Avrupa'ya ilk defa 1951'de gider. 1955 yılının yazını yine Büyükada'da geçirirler ancak bu sefer Mithat Cemal biraz durgundur. Aklına türlü hastalık gelir ama kanser olduğunu hiç düşünmez. Kışın bir gün ölmüş eşinin hayatını kaybettiği odaya girer, onun yattığı yatağa uzanır ve bir daha uyanmaz.

Ahmet Haşim: Hırçın Ve Yalnız Arkadaş

Yusuf Ziya *Akbaba* adlı mizah gazetesinde Ahmet Haşim'in yazdığı "Yarı Yol" adlı şiiri alaya alan bir yazı yazar. Akşam Ahmet Haşim gülerek onun odasına geliverir. Böylece dost olurlar. Ahmet Haşim biraz hırçın bir adamdır. Yusuf Ziya bunun sebebinin arkadaşlarının hemen hepsi milletvekili veya elçiyken kendisinin az maaşla çalışan bir Fransızca öğretmeni olmasında arar. Ahmet Haşim Çanakkale'de savaşırken arkadaşlarından biri Suriye'de Cemal Paşa'nın yaveridir. Diğeri de ciğerlerinden tedavi olmak için İsviçre'de. Kadıköy'de küçük bir dairede yaşar. Yazarken cesurdur ancak yazdıklarının basıldığını gördüğü an korkudan ölecek gibi olur.

Bir gün Yusuf Ziya kırmızı bir mayoyla plajda güneşlenirken şapka ve bastonuyla yanına gelip Mahmut Şevket Paşa'nın tabutuna benzediğini söyleyerek onu alaya alır. Yusuf Ziya herkesin mayolu olduğu bir ortamda asıl gülünç görünenin kendisi olduğunu unutturmak istediğini düşünür. O mayo giymez çünkü vücudunu başkalarına göstermekten utanır.

Bir gün hastalandığı için onu hastaneye götürmek için evine giderler. Yarım saat geçmesine rağmen Ahmet Haşim ortada görünmez. Evin tüm odalarını ararlar ve sonunda onu mutfakta bulurlar. Yataktan kalkmış domatesli pilav tenceresini kaşıklamaktadır. Yusuf Ziya ne yaptığını sorunca hastanede kabak haşlamasından başka bir şey yiyemeyeceğini ki zaten öleceğini hiç olmazsa ölmeden önce yemek yemek istediğini söyler. Bir aylık tedavinin ardından evine daha yorgun döner. Hasta yatağında ilk evliliğini yapar ve alaylı bir şekilde artık kendisinin de geride gözü yaşlı bir dul bırakabileceğini söyler.

Emin Bülent: Karanlıkta Saklanan Bir Şair

Meşrutiyet günlerinde Kin şiirinin şairi olarak bilinen Emin Bülent Ömer Paşa ile Mareşal Ömer Paşa'nın kızının oğludur. Galatasaray'da okur ve Fecri Âti topluluğunu kuranlar arasında yer alır. Şöhretten hoşlanmayan, yalnız kalmayı seven biridir. Avı sevdiği için sık sık avlanmaya çıkar. Balkan Savaşları'na gönüllü olarak katılır. İkinci Dünya Savaşı'nda da gönüllü olur. Döndüğünde memur olarak çalışmaya devam eder. Yusuf Ziya bir gün onu ziyaret edip yeni şiiri olup olmadığını sorunca "Devlerin Türküsü" adlı şiirini okur. Fakat herhangi bir yerde yayımlanmasını istemez. Ölmeden önceki son sözleri Balkan Savaşı'nı hatırlatır: "Lüleburgaz'da harb ediyoruz!"

Ziya Gökalp: Etkileyici Bir Lider

Yusuf Ziya Bebek'te Rıza Tevfik'in komşusu olduktan sonra Rıza Tevfik onu bir cuma Bilgi Derneğine götürür. Ziya Gökalp o güne kadar onun için sadece "Turan" adlı şiirin yazarıdır. Derneğe gittiklerinde Rıza Tevfik Abdullah Cevdet'i göreceğini söyleyerek ayrılır. Zira *İctihat* da aynı binadadır. İçeride uzun bir masa, masanın başında da Ziya Gökalp vardır. Biraz sonra Ziya Gökalp neden hece vezniyle yazmak gerektiğini anlatan bir konuşma yapar. Yusuf Ziya sonraki hafta hece vezniyle yazdığı ilk şiirini getirir.

Bundan sonra onu kadar üç ayrı yerde görür; evinde, İttihat ve Terakki merkezinde ve bir hapis hane olan Bekirağa Bölüğü'nde. Evinde Türk mitolojisine dair bildiklerini Yusuf Ziya'ya anlatır, o da notlar alır. Evi hem kiradır hem de bir fakir evidir. Kışık odununu bile arkadaşları alırlar. İttihat ve Terakki'nin merkezinde her gün toplanıp bir şey tartışırlar. Ziya Gökalp caminin kelime anlamının toplanma yeri olduğunu belirterek camilerde sıra ve sandalyelerin olacağını, kadınlarla erkeklerin buralarda oturup toplumsal konulara dair yapılan konuşmaları dinleyeceğini ve tartışacağını söyler. Mescit ise secde edilen yerdir. Buralarda Müslümanlar toplanıp namaz kılacaklardır. Mütareke günlerinde İngilizler tarafından tutuklanır. Yusuf Ziya haftada iki gün onu ziyarete gider ta ki o Malta'ya sürülene dek. Cebinde hiç parası olmadığı için dostu Cafer Dikmen kalkmak üzere olan gemiye birkaç yüz lira yetiştirir. Yusuf Ziya böyle parasız bir adamın daha sonra milyoner bir politikacı olabilmesinin ne kadar şaşırtıcı olduğunu not düşer.

Mehmet Emin Yurdakul: Görüldüğü Gibi Olmayan Adam

"Milli şair" olarak bilinen Mehmet Emin Balkan Savaşları'nın ardından yazdığı bir şiir kitabı sayesinde ünlü olmuştur ancak şiirler o kadar özensizce yazılmıştır ki Süleyman Nazif bunları utanç verici bulur. Mehmet Emin Kurtuluş Savaşı'ndan sonra milletvekili olur. Mecliste kürsüye çıktığında lafı öyle uzatır ki Mustafa Kemal Atatürk ona kısa kesip sadede gelmesi için uyarıda bulunur.

Şapka devriminden birkaç ay sonra Yusuf Ziya onunla beraber öğle yemeği yer. Mehmet Emin dikkat çekici paltosu, başında şapkası, elinde bastonu ve ağzında sigarasıyla onun karşısında durup "Nasıl,

tam Avrupalıyım değil mi?" diye sorar. Yusuf Ziya onun bir mağazanın camekânında şapka ve palto giydirilmiş manken kadar Avrupalı olduğunu düşünür.

Ömer Seyfettin: Edebiyata Sığınan Harbiyeli

Ömer Seyfettin harbiye öğrencisi olduğu yıllarda bir genç ona saldırınca sert bir karşılık verir. Sonra müdürün odasına çıkarlar. Ömer Seyfettin'in sert karşılık verdiği çocuk onun demirle veya taşla vurduğunu iddia eder. Ömer Seyfettin ise sadece yumruğuyla vurduğunu söyler. Balkan Savaşları'nda cephelerde savaşır. Bir yıl Yunanistan'da esir kalır. Tek hayali hayatını kalemiyle kazanmaktır. İttihat ve Terakki'ye katılır ancak Ziya Gökalp hariç hepsinden tiksindiğini belirtir. Ünlü bir terzi olan Calibe Hanım ile evlenirler. Kızları olur ve sonra ayrılır. Kalamış'ta bir yalıya yerleşir. Burada tek başına sadece okuyup yazar. Yazdığı hikâyeleri zarfa koyar, zarfın üzerine hikâyenin adını yazar ve Zaman Kütüphanesi sahibi Misak Efendi'ye götürür. O da adını beğendiğini seçip satın alır. Her hikâyenin bedeli beş liradır. *Vakîf*'te yazarken hikâyelerinin uzun ve sıkıcı konuşmalardan oluştuğu söylenince *Vakîf*'in sahibi Hakkı Tarık Us'un satır başı ücret ödediğini belirtir. Bundan sonra Hakkı Tarık onun hikâyelerini satır hesabıyla almaktan vazgeçer.

Yusuf Ziya, Celal Sahir'in evinde kaldığı bir gecenin sabahında onun ölüm haberini alır. Öldüğünde otuz altı yaşındadır ve Tefvik Fikret gibi şeker hastalığından dolayı ölmüştür. 1920'nin mart ayında onu Mahmut Baba Mezarlığı'na gömerler ancak buraya tramvay garajı yapılacağı için naaşı Zincirlikuyu'daki Asri Mezarlık'a taşınır.

Enis Behiç Koryürek: Yenilen Siyasetçi

Yusuf Ziya henüz lise öğrencisiyken Enis Behiç'in aruz vezniyle yazdığı şiirleri okur. Onunla Bilgi Derneğindeki bir toplantıda tanışır. O gün onun genç yaşta eriştiği şöhretin gururu içinde olduğunu düşünür. Enis Behiç mülkiye mezunudur. Çok iyi Fransızca bilir. Dışişleri Bakanlığında memurdur. O da Yusuf Ziya gibi Ziya Gökalp'ten etkilenir ve sonraki toplantıya hece vezniyle yazdığı şiirini getirir. Daha sonra tüm şiirlerini *Miras* adlı bir kitapta toplar.

Mesleki yaşamında en üst noktalara erişir. Çalışma Bakanlığı müsteşarı olur. Demokrat Parti kurulunca istifa edip partiye katılır. 1946 seçimlerinde kaybeder. Bir yaz sabahı Yusuf Ziya Anakra'da arkadaşlarıyla bir mekânda otururken önlerinden Enis Behiç geçer. Yanlarına davet ederler ancak istemez. Sessizce Demokrat Parti'ye gittiğini söyler. Yusuf Ziya kinayeli biçimde neden sessiz konuştuğunu sorunca bağırarak Demokrat Parti mabedine gittiğini söyler ve çekip gider. Arkasından bakakalırlar. Yusuf Ziya yaptığı hatayı sonradan fark eder. Zira o ve arkadaşları kazanan partinin seçilmiş milletvekilleridir. Enis Behiç ise muhalefet partisinin kaybeden adayı. On beş gün sonra onu İstanbul'da bir caddede yürürken görünce hemen yanına gidip kendini affettirir. Bundan birkaç yıl sonra ölüm haberini alır.

Yahya Kemal Beyatlı: Büyük Şair Küçük İnsan

İlk şiiri *İrtika* adlı dergide çıkan Yahya Kemal çocukken Fransa'ya gidip Fransızca'yı çocuk yaşta öğrenir. Döndükten sonra profesör, milletvekili ve elçi olur. Şairliğiyle kendine gönüllerde yer bulur. Ancak Yusuf Ziya onun bunlarla bile memnun olmadığını belirtir. Onunla Türk Ocağında tanışır. Yahya Kemal büyük bir şairdir ancak Yusuf Ziya onunla arkadaşlık etmek için kendi onurunuzdan vazgeçmeniz gerektiğini söyler.

Bir gün Abdullah Efendi lokantasında öğle yemeği yerken masasına Yahya Kemal oturur. Yusuf Ziya onun şiirlerini övdükçe o da mutlu olur. Keyifle yemek yerler. Yemeğin sonunda Yahya Kemal masaya bir kâse getirip takma dişlerini içinde yıkamaya girişir. Yusuf Ziya kâsenin içinde yüzen yemek artıklarını görünce midesi bulanır ve Yahya Kemal'e bunu yapmaya hakkı olmadığını söyler. Bunun üzerine Yahya Kemal bir daha onunla aynı masaya oturmayarak buna katlanmak zorunda kalmayacağı cevabını verir. Yusuf Ziya da masasına oturan kişinin kendisi olduğuna işaret eder. Yahya Kemal masadan kalkar gider.

Bir gün Yahya Kemal bir gün Halit Fahri Ozansoy'a ne iş yaptığını ve ne kadar maaş aldığını sorar. Halit Fahri seksen lira aldığını söyleyince hakaretimiz şekilde gülerken hiçbir şey yapmadan milletin seksen lirasını aldığını söyler. Yusuf Ziya onun bu cümleleri kurduğu sırada milletin binlerce lirasını alan bir elçi olduğunu ekler. Ve ölümüyle büyük bir şairi ama küçük bir insanı kaybettiklerini ifade eder.

Ercüment Ekrem Talu: Beraber Sohbet Edecek Ve Yalanlar Uydurulacak Arkadaş

Yusuf Ziya onunla ilk defa *Akbaba* için yazmasını rica ettiğinde yüz yüze gelir. Ercüment Ekrem hemen kabul eder. Üç gün sonra çok okunaklı biçimde özenle yazılmış bir hikâye getirir. Aradan birkaç gün geçtikten sonra eşi Feriha, arkadaşı Reşit Halit ve bir komşusuyla birlikte Yusuf Ziya'ya misafirliğe gelir. Yanlarında getirdikleri iskambil kâğıtlarını kahveleri içer içmez hemen çıkarırlar. Poker oynarlar. Yusuf Ziya kazanınca kakkahalarla gülerler. Zira kâğıtları onun şair olduğunu, o yüzden kaybedeceğini düşünerek getirmişlerdir.

Recaizade Mahmut Ekrem'in oğlu olan Ercüment Ekrem bir yalıda büyümesine rağmen halk adamıdır. Çok iyi taklit yapar. Bir yaz Yusuf Ziya'yla ortaklaşa bir yalı kiralarlar. Üst katta Ercüment Ekrem, alt katta Yusuf Ziya kalır. Yusuf Ziya İstanbul'a inmediği günlerde Arnavutköy'deki bu yalıda Ercüment Ekrem'le oturup rakı içer.

Ercüment Ekrem çeşitli memurluklarda bulunur ancak sivri dilli olduğu için genellikle kovulur. O zaman yazarlığa geri döner. Bir akşam Yusuf Ziya onu endişeli görünce neyi olduğunu sorar. *İkdam* gazetesi Ercüment Ekrem'i arayıp hazırda bir romanı olup olmadığını sormuş o da var demiştir ancak ortada roman filan yoktur. Gazete romanın tanıtımını yapmak için ondan isim istemektedir. Hemen beraber düşünüp bir isim bulurlar: *Kundakçı*. Ercüment Ekrem bununla bir çapkının hikâyesini anlatacaktır.

Ömrünün son günlerini yalnız geçirir. Milletvekili olmak istemesine rağmen Halk Partisi onu bir türlü aday göstermez. Yapı ve Kredi Bankası ona kırkıncı sanat yılında bir saat hediye ettiğinde çok mutlu olur. Ancak sürekli içer. Şeker ve kalp hastalığı olmasına rağmen içmeye devam eder.

İbrahim Alâaddin Gövsa: Hazırcevap Araştırmacı

Uzun yıllar *Akbaba* için yazan İbrahim Alâaddin aslında bir edebiyat öğretmenidir. Dört ciltlik *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*'ni hazırlar. Atatürk bu eser kendisine hediye edildiğinde sayfaları karıştırmaya başlar ve kitapta ünlü eşkiya Çakırcalı Efe'nin de bulunduğunu görür. Sinirlenerek aynı kitapta hem kendisine hem de Çakırcalı'ya yer vermesini eleştirir. İbrahim Alâaddin kitabın büyük adamları değil meşhur adamları anlattığını, şöhretin iyisinin de kötüsünün de bulunduğunu söyleyerek kendini savunur.

Ömrünün son yıllarında kulakları ağır işitmeye başlar. İşitme cihazını kulağına takar, pilini de ceketinin üst cebine koyar. Yusuf Ziya'yı görünce kakkaha atıp kulağını cebinde taşıyan başka adam görüp görmediğini sorar. Bir gece ansızın hayatını kaybeder.

Halil Nihat Boztepe: Doğru Kişiye Hayran Olan Adam

Trabzon'da doğan Halil Nihat Halit Ziya Uşaklıgil'in tüm eserlerini okumuştur. Ona hayrandır. Bir gün Halit Ziya Uşaklıgil'in Trabzon'a geleceğini öğrenir ve gemiyi beklemeye başlar. Arkadaşları ona Halit Ziya'yı tanıyıp tanımadığını sorar. Tanımıyordur ama görünce elbette tanıyacaktır. Zira o diğer insanların hiçbirine benzemez. Fakat Halit Ziya gemiden çıkıp gider, otele yerleşir. Halit Nihat Boztepe'nin yazdığı mektup eline geçer. Halit Nihat bu mektuba üç ay sonra bir cevap alır ve İstanbul'a taşınır.

Yusuf Ziya onunla Birinci Dünya Savaşı başlamadan kısa süre önce tanışır. İkbâl Kıraathanesindeki toplantılara o da katılmaktadır. Zamanla tanınır. Hatta her gazetenin aradığı bir isim olur. Divan edebiyatını, aruz veznini, Fransızca'yı çok iyi bilir. Bir süre sonra milletvekili olur. İbrahim Alâaddin Gövsa'yı çok sevdiği için bir seçimde tekrar aday gösterilmeyince onun için Atatürk'ten ricada bulunur. Atatürk onu sevdiği için kırmaz ve ikisini de tekrar milletvekili yapar.

Hiç evlenmediği için tek gözünü kaybettiği günlerde arkadaşı İbrahim Alâaddin'in evinde kalır. Bir gece yuttuğu uyku ilaçlarıyla hayatına son verir.

Reşat Nuri Güntekin: Yumuşakbaşlı Bir Yazar

Reşat Nuri Fatih'te bir ortaokulun müdürüyken Yusuf Ziya'nın bir oyun yazdığını duyup yanına çağırır. Yusuf Ziya okula gider. Boş bir sınıfta sıralara otururlar. Reşat Nuri onun oyununu dikkatle dinler. Daha sonra *La Pensé Turque* dergisinde karşılaşırlar. Dergiyi çıkaran Halit Carim makaleleri Türkçeden Fransızcaya çevirecek birini arar. Alafranga Reşat Nuri'yi tavsiye ederler. Hemen Reşat Nuri'ye bir davet gönderilir ve iki gün sonra Reşat Nuri gelir. Ancak Alafranga Reşat Nuri ile gelen

Reşat Nuri'yi tanıyan kimse olmadığından karışıklık anlaşılmaz. Reşat Nuri istenen çevirileri gayet iyi bir biçimde yapar.

Bir ara birkaç kişiyle ortak çıkardığı *Kelebek* adlı mizah dergisini beğenmeyip Yusuf Ziya'nın *Akbaba*'daki odasına gelir ve "Yusuf Ziya, ismine bak da Akbaba ile nasıl boğuşacağını anla" diyerek kendi dergisiyle alay eder. Birçok kişiyi kızdıran olaylar onu güldürür.

Bir ara milletvekilliği yapar ama meclisten çok Bâbîâli'de görünür. Hem kendi adıyla hem de Ağustos Böceği ve Ateş Böceği takma adlarıyla yazılar yazar. Bir ara UNESCO temsilciliğinde bulunur. Paris'teyken gece evine hırsız girer. Polis hırsız içerideyken uyanmadığı ve onunla karşı karşıya gelmediği için şanslı olduğunu aksi takdirde hırsızın mutlaka ona saldırmış olacağını söyler.

Mahmut Yesari: Çirkinlik

Yusuf Ziya onunla *Nedim* adlı sanat dergisinde tanışır. Onu çok çirkin bulduğu için hemen sevmez. Ancak zamanla akşamları dışarı beraber çıkmaya başlarlar. Bir gece toplu bir arkadaş grubu olarak bir bara gitmek isterler ancak Mahmut Yesari biraz da sarhoş olarak o yüzle oradaki kadınların karşısına çıkacağını haykırıp herkesin için ağlamaya başlar.

Bir süre sonra *Akbaba*'da başladığı bir romanı yarıda bırakır. Yusuf Ziya onu sorup soruşturur ancak hiçbir yerde bulamaz. Romana kendisi devam etmek zorunda kalır. Sonra Mahmut Yesari birden çıkagelir ve aşık olduğunu söyler. Evlenir sonra da ayrılır. Artık gündüzleri de içmeye başladığı için Yusuf Ziya bundan sonra ortadan kaybolmadan önce başladığı romanın konusunu kendisine anlatmasını rica eder.

Mahmut Yesari Şehir Tiyatrolarında figüranlık yapan ve ek iş arayan bir arkadaşına iyilik yapmak için emniyet müdürünü araya sokarak maaşa bağlatır. Bir gün emniyet müdürüyle karşılaşınca müdür Mahmut Yesari'ye kahvehanede tavla oynarken herkese küfrettiğini duyduğunu anlatır. Böylece Mahmut Yesari maaş bağlattığı arkadaşınının maaşı hak etmek için sürekli kendisini jurnallediğini anlar. Zira jurnalleyeceği başka arkadaşı yoktur.

Mahmut Kemal İnal: Dindar Ve Kindar

Yusuf Ziya henüz on yedi yaşında bir lise öğrencisiyken bir gün sahaflar çarşısında sahafların yerlerinden telaşla kalkıp selamladığı bir adam görür. Bu kişi Mahmut Kemal İnal'dır. Kendisi edebiyat tarihçisidir. Daha sonra bir kahvehanede tanıştıklarında Mahmut Kemal ona "O şeytan sen misin?" diye sorar. Divan edebiyatından anlaması, aruz veznini bilmesi ve bir mizah dergisine sahip olması hoşuna gider. Yusuf Ziya'yı konağına davet eder. Yusuf Ziya davete gittiğinde dönemin önemli edebi isimlerini görür. Mahmut Kemal'in kendisine gösterdiği yere oturur. Beraber orada bulunan müzisyenleri dinlerler.

Mahmut Kemal kendisine sorulan tüm tarihi kişilerin doğum ve ölüm günlerini, hayat hikâyelerini detaylıca bilir. Yıllar içinde Yusuf Ziya'yla dost olurlar. Yusuf Ziya onu kızdırmak için ona bir şey sorar, o cevaplarken de dinlemiyor gibi yapar. Yüzü duygudan duyguya geçerken öyle değişik şekiller alır ki eğer artist olsaydı onun çok büyük bir şöhret olacağını düşünür.

Yusuf Ziya onun hem dindar hem de kindar olduğunu belirtir ve yalnızca temizliğine güvendiği Müslümanların evinde yemek yediğini söyler. Ramazan yaklaşırken dostları ona çeşit çeşit yiyecek gönderir. Peynir yemediğini bilmeyen biri peynir gönderdiğinde bunu iade etmek istediğini yazdığı mektubunda peynir için "sütün veledi zinası" der.

Bir Ramazan ayında Necmettin Molla Bey'in Cihangir'deki konağına davet edilir. İftardan sonra tuvalete gitmek ister. Hizmetli onu tuvalete götürür. Kapıyı açınca ilk defa gördüğü alafrağ tuvalet karşısında şaşırır. Hizmetliye seslenip nereye gittiğini sorar ve "Gel bakalım, ne yapacağız? Beraber karar verelim!" der.

Yusuf Ziya, onun seksen yedi yıllık ömrünün yetmiş yılını okuyup yazarak geçirdiğini söyleyerek parasını ne yemeye içmeye ne de kıyafete sadece kitaplara harcadığını belirtir. Ancak ölürken bütün birikimini hastanelere bırakır.

TEMALAR

GÖRÜNÜM

Aldatıcılık Yusuf Ziya Mehmet Akif Ersoy'u sık sık vapurda görür ve onu bir memura, imama, toprak ağasına benzetir ancak asla bir şaire benzetemez. Sert görüntüsünü bir şairin duygu yüklü dünyasına yakıştıramaz. Ancak Mehmet Akif hem bir şair hem de görüldüğünden çok daha hassas ve kibar bir erkektir.

Mehmet Emin Yurdakul "milli şair" olarak bilinse de milletvekili olduktan sonra Yusuf Ziya'nın karşısına yeni paltosu, şapkası, bastonu ve ağzında sigarasıyla dikilip yeterince Avrupalı görünüp görünmediğini sorar. Yusuf Ziya onun sadece bir vitrin mankeni kadar Avrupalı olabileceğini düşünür.

Dış görünüş Yusuf Ziya Mahmut Yesari'yi çirkin bulduğu için ona ısınması zaman alır. Fakat daha sonra Mahmut Yesari'nin de çirkin olduğunu düşündüğü için acı çektiğini anlar. Dış görünüşün bir erkeği ne kadar kırılğanlaştırabileceğine tanıklık eder.

İLİŞKİ

Arkadaşlık Yusuf Ziya ve diğer edebiyatçı arkadaşları sık sık Celal Sahir'in evinde geceleyip edebiyat tartışmaları yaparlar. Yazdıkları metinleri birbirlerine ilk defa onun evinde okurlar. Ömer Seyfettin'in oyununu bizzat onun ağzından dinledikleri yer de onun ölüm haberini aldıkları yer de Celal Sahir'in evidir.

Yusuf Ziya, Ercüment Ekrem Talu ile zaman geçirmekten hoşlandığı için yazın onunla birlikte bir yalı kiralar. Üst katında Ercüment Ekrem alt katında kendisi kalır. Dışarı çıkmaya mecbur olmadığında onunla birlikte rakı içip sohbet ederler. Ercüment Ekrem gazete kendisinden roman istediğinde yazmadığı hâlde hazırda yazılmış bir romanı olduğunu söyler. Bu romanın başlığını ve hikâyesini kafa kafaya verip Yusuf Ziya'yla birlikte uydururlar.

KUSURLAR

Açgözlülük Abdullah Cevdet o kadar pinti bir patrondur ki Yusuf Ziya birkaç yıl boyunca karşılıksız yazdığı yazıların bedelini istemeye gittiğinde bundan çok rahatsızlık duyar ve ona sadece yirmi üç kuruş verir.

Narsisizm Yahya Kemal Beyatlı Yusuf Ziya'da öyle bir etki bırakır ki Yusuf Ziya onun sadece övülen taraf olduğu ilişkilerde kalmak istediğini düşünür. Yusuf Ziya'nın tek başına öğle yemeği yediği bir gün masasına oturup beraber yemek yedikten sonra takma dişlerini aynı masada temizlemesinden rahatsız olan Yusuf Ziya'dan özür dilemek yerine verdiği karşılık her şeye hakkı olduğunu düşünen birinin vereceği karşılığa iyi bir örnektir. Aynı şekilde, Halit Fahri Ozansoy'un aldığı maaşla alay etme cüretini kendinde bulması da.

Gurur Yusuf Ziya, Cenap Şahabettin'i çok zeki ve bilgili bulur ancak onun bilgisini insanları aydınlatmak için değil, aşağılamak için kullanan bir ukala olduğunu düşünür. Cenap Şahabettin kendi zekasına o kadar güvenir ve kendi birikimiyle o kadar gurur duyar ki elde ettiği küçük serveti borsaya yatırır ve milli mücadelenin başarılı olamayacağını savunur. Ancak ikisinde de yanılır. Gençleri cesaretlendirmek yerine alaya almasını eleştiren Yusuf Ziya'nın selamını bile almak istemez.

Düşmanlık Rıza Tevfik Edirne milletvekili olduğu günlerde İttihatçılarla kavga eder. Hatta bundan dolayı başından yaralanır. Bu düşmanlık içinde öyle yer eder ki Balkan Savaşları sırasında kendi annesine küfreden İttihatçılara kız kardeşlerinin tecavüze uğradığını ima eden bir şiir yazarak hincını ifade eder.

POLİTİKA

İmtiyaz Savaşın zor günlerinde halk yiyecek ekmek bulmakta bile zorlanırken Sultan Reşat'ın kâtipliğini yapmış olan Halit Ziya Uşaklıgil'in Yeşilköy'deki villasında çeşit çeşit yiyecek ve içecek bulunur. Burada yapılan edebiyat toplantılarına katılanlar tika basa yemek yiyerek karınlarını doyurur. Nitekim hemen hepsi çay içerken şeker bulamadıkları için kuru üzüm yemeye mecburdur.

Liderlik Yeni tanıştığı herkeste güçlü bir etki bırakan Ziya Gökalp İttihat ve Terakki Cemiyetinin edebiyatçıları tarafından en sevilen isimlerinden biridir. Gençlerle yaptığı toplantılarda var olan her

şeye yeni anlamlar getirerek onların ufkunu genişletir. Yusuf Ziya ve onun gibi Ziya Gökalp'le tanışan her genç şair aruz veznini bırakıp hece vezniyle yazmaya başlar.

PSİKOLOJİ

Adanmışlık Mahmut Kemal İnal bütün hayatı boyunca tarihi figürlerin hayat hikâyelerini ezberlemiş saygın bir figürdür. Ömrünün çoğu okuyup yazarak geçmiştir. Öyle ki yaşam masraflarını bile başkaları üstlenir.

Cesaret Hüseyin Cahit Yalçın cesaretinden dolayı Yusuf Ziya'nın hayranlık beslediği isimlerden biridir. Ona karşı olan duyguları zaman zaman değişse de hem İstiklal Mahkemesi tarafından yargılandığı sırada "Böyle bir mahkemede mahkûm olmayı hâkim olmaya tercih ederim!" deme cesaretini gösterdiği hem de Atatürk karşısında çekinmeden kendi görüşlerini savunduğu için hayranlığını sürdürür.

Hazırcevaplık İbrahim Alâaddin Gövsa Meşhur Adamlar Ansiklopedisi'ni Atatürk'e armağan ettiğinde Atatürk kitapta kendisiyle birlikte ünlü eşkıya Çakırcalı Efe'nin de yer aldığını görünce sinirlenir. Bunun üzerine İbrahim Alâaddin Gövsa kitabın "büyük" adamları değil sadece tanınmış adamları anlattığını söyleyerek kendini savunur.

Özsaygı Süleyman Nazif inandığı doğruları savunmak için kimseden çekinmeyen bir adamdır. İnsanlara sınırlarını hatırlatma konusunda başarılıdır. Örneğin, Bağdat valisiyken kendisinden yirmi dört saat içinde çay ve şeker talep eden Üçüncü Ordu Kumandanı Hafız İsmail Hakkı Paşa'ya ironik bir cevap vererek Çin imparatoruna yazdığı telgrafın yanlışlıkla kendisine gönderildiği cevabını verir. Yaşamının son yıllarında ekonomik olarak karşılayamayacağı alışkanlıklarından vazgeçer.

Utanç Tevfik Fikret başkalarını nasıl utandıracağını çok iyi bilen biridir. Hüseyin Cahit Yalçın Vefa Lisesi müdürü olduğunda kendisine ettirilen geleneksel yeminde Abdülhamid'e bağlılık ifade ettiği için ona hakaret dolu bir mektup gönderir. Galatasaray Lisesi müdürü olduğunda öğrencilere hatalarını onlara baskı yaparak değil, onları utandırarak kabul ettirir.

Enis Behiç Koryürek 1946 seçimlerinde Demokrat Parti'nin adayı olarak seçimlere girer ancak hezimete uğrar. Yusuf Ziya ve arkadaşları kazanan partinin seçilmiş milletvekilleri olarak farkında olmadan onu utandırır.

Mithat Cemal Kuntay eşi vefat ettikten sonra bir kadına aşık olur. Kendisi güzel bir hayat yaşasa da varlıklı bir erkek değildir ancak aşık olduğu kadın varlıklısıdır. Aşık olduğu kadına şiirler yazar ama insanların onunla maddi imkânları nedeniyle evlendiğini söylemesinden korktuğu için evlenmez.

Uysallık Reşat Nuri Güntekin kendi çıkardığı mizah gazetesi *Kelebek*'i beğenmeyince başarılı bir mizah gazetesi olan *Akbaba*'nın sahibi Yusuf Ziya'yı ziyarete gelip kendi gazetesiyle alay eder. Başkasını kızdıracak şeyler onun için neşelenme sebebidir. Öyle ki *Kelebek*'in *Akbaba*'yı yenmesinin zaten mümkün olmadığını söyleyerek kelimelerle şaka yapar.

Yalnızlık Halil Nihat Boztepe Trabzon'da doğmuş bir Halit Ziya Uşaklıgil hayranıdır. Bu hayranlığı sayesinde İstanbul'daki edebiyat çevrelerine katılıp daha sonra milletvekili olsa da yalnız bir adamdır. Tek gözünü kaybettiğinde bakacak kimsesi olmadığından arkadaşı İbrahim Alâaddin Gövsa'nın evinde misafir olur. Sonunda da intihar eder.

Ahmet Haşim yakın arkadaşlarından farklı olarak yüksek rütbeli bir işe sahip değildir. Bir öğretmen olarak basit bir hayatı vardır. Hastalandığında kendisiyle ilgilenecek bir eşi de olmadığı için onunla arkadaşları ilgilenir. Ölmeden bir süre önce yaptığı evliliği dahi ardında "gözü yaşlı bir dul" bırakma hayaliyle anlamlandırır.

Yabancılaşma Ömer Seyfettin harbiyeli sert bir gençtir. Savaşta Yunanistan'da esir alınır ve orada bir yıl esir olarak kalır. İttihat ve Terakki mensubudur ancak İttihatçılar arasında sadece edebiyatla ilgili olan Ziya Gökalp'e sempati besler. Asker olmak için eğitilmesine rağmen askerlik onu kendinden uzaklaştıran bir iştir. O nedenle hayatını kalemiyle kazanmak ister. Böylece kendine daha yakın olacaktır.

YAŞAM AŞAMALARI

Yaşlılık

Yusuf Ziya ve Mithat Cemal Abdülhak Hamit Tarhan'ı ziyaret ettiğinde Abdülhak Hamit Tarhan onlardan son yazdığı şiiri okumalarını isteyerek defterini verir. Ancak Yusuf Ziya defterde birkaç çizgi ve noktadan başka şey görmez. Yaşlandıkça bilincini yitirmeye başlayan büyük şair bu çizgi ve noktaları yazdığı bir şiir zannetmektedir.

TARTIŞMA SORULARI

1. Bu çalışmada adı geçen kişilerin tamamı edebiyat dünyasıyla ilgili olmasına rağmen azımsanmayacak bir kısmı milletvekili veya elçi olarak görev almıştır. Bu durum, söz konusu dönemde edebiyat ve siyaset arasındaki ilişkiye dair bize ne söyler?
2. Yusuf Ziya Ortaç, birçok kişiyi etkisi altında bırakan bir figür olan Ziya Gökalp'in örneğin caminin kelime anlamının toplanılan yer olduğunu söyleyerek mescitten yani secde edilen yerden ayrılması ve daha toplumsal bir anlam kazanması gerektiğini savunduğunu aktarıyor. Gökalp'in milliyetçi ideolojisini Yusuf Ziya'nın "Avrupalı olmak" veya "Avrupalı görünmek" ile ilgili gözlemleriyle birlikte düşündüğümüzde neler söyleyebiliriz? (Yusuf Ziya Ortaç'ın Abdülhak Hamit Tarhan'ı bu bakımdan överken, Mehmet Emin Yurdakul'u özentisi bulduğunu unutmayalım).
3. Yusuf Ziya Ortaç genç bir yaşta Abdülhak Hamit Tarhan'la tanıştığında onun ne kadar Avrupalı olduğunu düşünür. Nitekim Abdülhak Hamit Tarhan onu en iyi anlayan eleştirmenin kendisi olduğunu söyler. Ömrünün son zamanlarında defterine çizdiği çizgiyle attığı noktaları yazdığı şiir zannedecek kadar bilincini yitirir. Bu duruma tanık olan Yusuf Ziya onunla alay etmek yerine onu kırmamaya çalışır. Ancak Mahmut Kemal İnal yaşlandığında ona ezbere bildiğini bildiği bazı sorular sorup cevaplarını dinlemiyormuş gibi yaparak onu kızdırır. Mahmut Kemal İnal'ın yüzü şekilden şekle girdikçe onu izlemekten zevk alır. Yusuf Ziya'nın bu iki farklı isme davranışından yola çıkarak "Avrupalı olmak" dediği şeyin kişilerin duygularını işleyiş ve ifade ediş biçimiyle ilgili olduğunu düşünebilir miyiz?